

Rozwiązywanie problemów alkoholowych w gminie

**- ramowy program szkolenia dla gminnych
komisji rozwiązywania problemów
alkoholowych**

Projekt graficzny, skład i łamanie:

Krzysztof Konarski

Copyright © Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

ISBN 978-83-88075-12-4

Wydanie II

Warszawa 2016

Druk i oprawa:

KATNER SZYMON, „SEA”

ul. Żywiczna 22, 05-092 Łomianki

Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

02-326 Warszawa

Al. Jerozolimskie 155

faks: (48 22) 250 63 60

tel.: (48 22) 250 63 25, 250 63 26

e-mail: parpa@parpa.pl;

<http://www.parpa.pl>

Spis treści

Wprowadzenie	5
Ramowy program podstawowego szkolenia dla członków gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych	8
Blok wprowadzający	8
Blok dotyczący uzależnienia od alkoholu oraz picia ryzykownego, szkodliwego i współuzależnienia	9
Blok dotyczący przemocy w rodzinie	11
Blok dotyczący pomocy organizowanej dla dzieci krzywdzonych/dzieci z rodzin z problemem alkoholowym	13
Blok dotyczący oddziaływań profilaktycznych wobec dzieci i młodzieży	14
Blok dotyczący zagadnień prawnych	16
Wskazówki dotyczące zawartości merytorycznej poszczególnych bloków tematycznych szkolenia	17
Blok wprowadzający	17
Blok dotyczący uzależnienia od alkoholu oraz picia ryzykownego, szkodliwego i współuzależnienia	18
Blok dotyczący przemocy w rodzinie	19
Blok dotyczący pomocy organizowanej dla dzieci krzywdzonych/dzieci z rodzin z problemem alkoholowym	21
Blok dotyczący oddziaływań profilaktycznych wobec dzieci i młodzieży	21
Blok dotyczący zagadnień prawnych	22

Wprowadzenie

Zgodnie z art. 4¹ ust 4 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi w skład gminnej komisji wchodzi osoba przeszkolona w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. Ustawodawca nie precyzuje jednak zakresu tematów i szkoleń, jakie powinni ukończyć członkowie gminnych komisji. Dlatego też Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych opracowała ramowy program podstawowego szkolenia dla gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych. Przygotowując program, kierowano się zasadą, że kompetencje i umiejętności osób wchodzących w skład gminnych komisji powinny być ściśle związane z zadaniami, jakie komisja wykonuje.

Przedstawiony program ma charakter rekomendacji i w opinii Agencji jego realizacja powinna zapewnić niezbędne, podstawowe przygotowanie każdego członka gminnej komisji do wykonywania zadań przewidzianych w ustawie. Program stanowi wskazówkę co do wymagań dotyczących przeszkolenia osób wchodzących w skład gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych wskazanych w ustawie i nie stanowi obowiązującego prawa, a jedynie rekomendację.

W opinii PARPA członkowie komisji, niezależnie od tego, jakie posiadają wykształcenie kierunkowe i ukończone specjalizacje, powinni charakteryzować się tym samym poziomem interdyscyplinarnego przygotowania, biorąc pod uwagę kolegialny sposób podejmowania decyzji przez gminną komisję i wspólną pracę nad gminnym programem.

Część programu dotyczącą przemocy w rodzinie opracowano, opierając się na wytycznych ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego z dnia 17 października 2014 roku do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie na lata 2014–2015 (na podstawie art. 8, pkt 5 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie).

Do ustawowych zadań gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych należy:

- inicjowanie działań w zakresie realizacji zadań własnych gminy związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych – (art. 4 ust. 3 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi);

-
- podejmowanie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego (art. 4 ust. 3 ww. ustawy);
 - opiniowanie wydawania zezwoleń na sprzedaż lub podawanie napojów alkoholowych – zgodność lokalizacji punktu sprzedaży z uchwałami rady gminy, o których mowa w art. 12 ust. 1 i 2 ustawy (limit i lokalizacja punktów, w których sprzedawane i podawane są napoje alkoholowe);
 - kontrola przestrzegania zasad i warunków korzystania z zezwoleń na sprzedaż lub podawanie napojów alkoholowych (na podstawie upoważnienia wystawionego przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta – art. 18 ust. 8 ww. ustawy);
 - realizacja procedury „Niebieskie Karty” (na podstawie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie);
 - udział w pracach zespołów interdyscyplinarnych i grupach roboczych (na podstawie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie).

Rekomenduje się, aby w skład komisji wchodziły osoby o różnych, uzupełniających się kompetencjach oraz przedstawiciele służb z terenu gminy, którzy mogą bezpośrednio włączać się w realizację gminnego programu (m.in. policjanci, pracownicy socjalni, przedstawiciele stowarzyszeń abstynenckich, szkół, służby zdrowia, a także pracownicy poradni odwykowych i specjaliści ds. profilaktyki). Dobrym rozwiązaniem jest podział komisji na zespoły problemowe, np. zespół ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie czy zespół ds. motywowania do leczenia. Pozwoli to na uczestnictwo poszczególnych członków komisji w działaniach zgodnych z ich kompetencjami w danej dziedzinie, a tym samym na większą profesjonalizację pracy i zasięg działania.

Gminna komisja powinna ściśle współpracować z szerszym gronem ekspertów, wywodzących się ze środowiska lokalnego, którzy mogą wspierać kształtowanie lokalnej polityki wobec problemów alkoholowych. Grupa ta będzie pełniła funkcję doradczą-konsultacyjną, a tym samym zapewni wsparcie dla gminnego programu. Warto pamiętać, że gminna komisja rozwiązywania problemów alkoholowych nie jest komisją rady gminy w rozumieniu art. 21 Ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym.

Proponowany program jest podzielony na poszczególne moduły tematyczne, ale nie oznacza to, że muszą być one realizowane w zaproponowanej kolejności. Rekomenduje się, aby szkolenie rozpoczynało się od wykładu dotyczącego podstaw prawnych polskiego systemu rozwiązywania problemów alkoholowych z bloku zagadnień prawnych, natomiast wykład dotyczący budowy gminnych programów z tego samego bloku powinien być przeprowadzony już po omówieniu zagadnień merytorycznych związanych z uzależnieniem, przemocą, profilaktyką itp., ponieważ stanowi on niejako podsumowanie całości.

Do każdego wykładu i warsztatu zostały opracowane wskazówki merytoryczne spójne z rekomendacjami PARPA i dotychczasowymi programami szkoleniowymi realizowanymi przez Agencję.

Cele szkolenia:

Cel główny:

- ujęcie działań z obszaru profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych inicjowanych i realizowanych przez członków gminnych/miejskich komisji rozwiązywania problemów alkoholowych w ramach funkcjonującego w Polsce systemu rozwiązywania problemów alkoholowych w systematyczny sposób, oparty na najnowszej dostępnej wiedzy w tej dziedzinie.

Cele szczegółowe:

- nabycie przez uczestników jednorodnej wiedzy w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz kompetencji do wskazywania i podejmowania skutecznych i adekwatnych działań w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych,
- wyrównanie poziomu interdyscyplinarnego przygotowania członków gminnych/miejskich komisji rozwiązywania problemów alkoholowych do realizacji zadań z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.

Program szkolenia składa się z 6 głównych bloków tematycznych. Każdy z nich zawiera główne zagadnienia ze wskazaniem czasu potrzebnego do jego omówienia. Jednostki czasu podano w godzinach lekcyjnych po 45 minut. Ważnym uzupełnieniem jest lista dostępnych publikacji z omawianego zakresu, którą umieszczono w każdym bloku tematycznym. Z pewnością nie wyczerpuje ona bogactwa publikacji dotyczących przedstawianych zagadnień. Przygotowano ją w taki sposób, aby zawierała aktualne i ogólnodostępne materiały.

Wskazówki merytoryczne dla poszczególnych zajęć zawierają informacje dotyczące tematów i elementów, jakie powinny się w nich znaleźć. Dodano także wskazówki doprecyzowujące zagadnienia z danego obszaru. Do każdego z obszarów zaproponowano formę jego realizacji. Podstawowymi formami realizacji programu szkolenia są wykład lub warsztat. Łącznie całe szkolenie obejmuje 53 godziny dydaktyczne.

Dodatkowe rekomendacje dotyczące pracy gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych

Ze względu na to, że wciąż pojawiają się nowe metody pracy w obszarze rozwiązywania problemów alkoholowych, rekomenduje się systematyczne podnoszenie swoich kwalifikacji i udział przynajmniej co 2 lata w takich formach edukacyjnych, jak: szkolenia, konferencje, warsztaty i seminaria.

Dodatkowo rekomenduje się korzystanie z superwizji w związku z realizacją procedury „Niebieskie Karty” oraz zobowiązania do leczenia odwykowego.

Rozmowy z klientami gminnej komisji nie powinny być prowadzone w gronie większym niż 3 osoby z komisji.

Wymagania dotyczące kwalifikacji osób prowadzących szkolenie

Osoby prowadzące szkolenie powinny legitymować się wyższym wykształceniem oraz minimum 5-letnim doświadczeniem związanym z tematem prowadzonych zajęć.

Uczestnicy szkolenia powinni otrzymać od organizatora zaświadczenie o jego ukończeniu wraz z podaniem tematów i czasu trwania szkolenia oraz nazwiskami osób prowadzących zajęcia. Warunkiem otrzymania zaświadczenia jest obecność na zajęciach.

Ramowy program podstawowego szkolenia dla członków gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych

Blok wprowadzający

Temat	Forma zajęć	Liczba godzin dydaktycznych
Omówienie programu szkoleniowego oraz spraw organizacyjnych	Prezentacja przy całej grupie	0,5 godz.
Warsztat wprowadzający	Warsztat	2 godz.
Podstawy prawne polskiego systemu rozwiązywania problemów alkoholowych	Wykład	1 godz.
		3,5 godz.

Proponowane lektury i materiały dydaktyczne

Dąbrowska K., Łukowska K., *Zadania i kompetencje gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych*. Wydawnictwo Edukacyjne Remedium, Fundacja ETOH, Warszawa 2014.

„Świat Problemów” nr 11(274), listopad 2015:

Łukowska K., *Takich badań jeszcze nie było!* (s. 5).

Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.

Blok dotyczący uzależnienia od alkoholu oraz picia ryzykownego, szkodliwego i współuzależnienia

Temat	Forma zajęć	Liczba godzin dydaktycznych
Wzory spożywania alkoholu. Uzależnienie, picie ryzykowne i szkodliwe	Wykład	2 godz.
Metody leczenia osób uzależnionych oraz rola ruchów samopomocowych	Wykład	2 godz.
Rodzina z problemem alkoholowym i współuzależnienia oraz możliwości pomocy w systemie leczenia odwykowego i ruchach samopomocowych	Wykład	2 godz.
Procedura zobowiązania do leczenia odwykowego	Wykład	1 godz.
Pierwszy kontakt z klientem gminnej komisji – osobą uzależnioną, zobowiązywaną do leczenia odwykowego oraz dorosłym członkiem jej rodziny (osobą współuzależnioną)	Warsztat	10 godz.
		17 godz.

Proponowane lektury i materiały dydaktyczne

Fudała J., *Motywowanie do zmiany zachowań – poradnik dla osób pomagających*.

Wydawnictwo Edukacyjne Remedium, Fundacja ETOH, Warszawa 2015.

Fudała J., *Jak kontrolować swoje picie alkoholu*. Wydawnictwo Edukacyjne Remedium, Fundacja ETOH, Warszawa 2015.

Fudała J., *Poza granicami bezpiecznego picia – picie ryzykowne, szkodliwe i uzależnienie od alkoholu*. Wydawnictwo Edukacyjne Remedium, Fundacja ETOH, Warszawa 2015.

-
- Łukowska K., *Zobowiązanie do leczenia odwykowego – informator dla rodzin*. Wydawnictwo Edukacyjne Remedium, Fundacja ETOH, Warszawa 2014.
- Mellibruda J., *Jak rozumieć osobę uzależnioną*. Wydawnictwo Edukacyjne Remedium, Fundacja ETOH, Warszawa 2014.
- Mellibruda J., *Dorośle dzieci alkoholików – dziecięce traumy i trudne życie*. Wydawnictwo Edukacyjne Remedium, Fundacja ETOH, Warszawa 2014.
- Wawerska-Kus J., *Współuzależnienie – jak przetrwać w rodzinie z osobą uzależnioną*. Wydawnictwo Edukacyjne Remedium, Fundacja ETOH, Warszawa 2014.
- „Świat Problemów” nr 3(242), marzec 2013:
Płachtij A., *Współuzależnienie kobiet* (s. 34).
- „Świat Problemów” nr 4(243), kwiecień 2013:
Ryniak J., Bętkowska-Korpała B., *Para w kontekście leczenia uzależnienia – pierwszy kontakt i wyznaczenie kierunków terapii* (s. 9);
Miturska E., *Terapia zdrowienia w parach* (s. 15).
- „Świat Problemów” nr 8(247), sierpień 2013:
Wawerska-Kus J., *Różne drogi, podobny cel* (s. 10);
Franciszek S., *Jedynym warunkiem przynależności do AA jest pragnienie zaprzestania picia* (s. 14);
Nadzieja dla rodzin i przyjaciół alkoholików (s. 18);
Co dała mi wspólnota Al-Anon? (s. 22);
Klingemann J., *Programy nauki picia kontrolowanego – kontekst, percepcja, przykład* (s. 32).
- „Świat Problemów” nr 9(248), wrzesień 2013:
Pomaganie ma sens (s. 5);
Biaduń-Korulczyk E., *Przychodzi klient do pomagacza* (s. 9);
Fudała J., *DIALOG motywujący w praktyce pomagania* (s. 13);
Lizis-Młodożeniec M., *DIALOG motywujący w pracy gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych* (s. 16);
Mikuła J., *Pacjenci, którzy rezygnują z terapii* (s. 30);
Puławska K., *Punkt konsultacyjny w Wyszkanie* (s. 33).
- „Świat Problemów” nr 3(254), marzec 2014:
Wawerska-Kus J., *Uzależnienie w pakiecie* (s. 10).
- „Świat Problemów” nr 5(256), maj 2014:
Fudała J., *Redukcja szkód jako cel leczenia osób uzależnionych od alkoholu* (s. 9);
Celebucka J., *Strategia redukcji szkód jako dodatkowa forma pomocy osobom uzależnionym od alkoholu* (s. 16);
Pulcyn T., *Są sukcesy w leczeniu substytucyjnym* (s. 20).
- „Świat Problemów” nr 7(258), lipiec 2014:
Biaduń-Korulczyk E., *Terapia systemowa w pomaganiu rodzinom z problemem alkoholowym* (s. 5);
Wawerska-Kus J., *Picie się kończy – zaczynają się inne problemy* (s. 10);

- Mikuła J., *Wyzwania dla terapeuty osób współzależnionych* (s. 20);
 Włodawiec B., *Skorzystaj z terapii odwykowej* (s. 23).
 „Świat Problemów” nr 2(265), luty 2015:
 Skrętkowska-Danielczenko H., *Geneza rozwoju tzw. syndromu DDA – rozumienie pacjenta jako podstawa skutecznej psychoterapii* (s. 5);
 Seweryńska A.M., Wolfram-Krukowska B., *Terapia terapii nierówna* (s. 16);
 Dyjakon D., *Spostrzeganie rodziców przez dorosłe dzieci alkoholików w trakcie terapii* (s. 28).
 „Świat Problemów” nr 4(267), kwiecień 2015:
 Miturska E., *Mechanizmy psychologiczne motywacji człowieka. Przegląd koncepcji teoretycznych* (s. 5);
 Szczukiewicz P., *Motywacja do terapii – drogi i bezdroża* (s. 11);
 Fudała J., *Warunki skutecznego motywowania do zmiany zachowań* (s. 16);
 Lizis-Młodożeniec M., *Rozpoznawanie i wywoływanie języka zmiany w pracy nad motywacją klienta* (s. 20);
 Łukowska K., *Moje spotkania z dialogiem motywującym* (s. 23);
 „Świat Problemów” nr 5(268), maj 2015:
 Dyjakon D., *Motywowanie niezmotywowanych* (s. 5);
 „Świat Problemów” nr 7(270), lipiec 2015:
 Pulcyn T., *Razem w trosce o DDA* (s. 21).
 „Świat Problemów” nr 8(271), sierpień 2015:
 Wawerska-Kus J., *Żeby nie przeinwestować* (s. 5);
 Fudała J., *Warto kierować pacjentów do Wspólnoty AA* (s. 10);
 Pomianowski R., *Anonimowi Alkoholicy znaleźli drogę do dobrego życia* (s. 15);
 Kapler L.A., *Trening samokontroli w terapii osób uzależnionych i współzależnionych* (s. 32).
 „Świat Problemów” nr 12(275), grudzień 2015:
 Fudała J., *Co się zmieniło i zmienia w leczeniu osób uzależnionych i członków ich rodzin?* (s. 26).

Blok dotyczący przemocy w rodzinie

Temat	Forma zajęć	Liczba godzin dydaktycznych
Zjawisko przemocy w rodzinie oraz sytuacja psychologiczna osób doznających przemocy w rodzinie, zachowania osób stosujących przemoc w rodzinie i możliwości pomocy	Wykład	3 godz.

Temat	Forma zajęć	Liczba godzin dydaktycznych
Realizacja procedury „Niebieskie Karty” oraz współpraca w zespołach interdyscyplinarnych i grupach roboczych ze szczególnym uwzględnieniem roli gminnej komisji	Wykład	2 godz.
Prawne aspekty przeciwdziałania przemocy w rodzinie	Wykład	2 godz.
Kontakt z osobą doświadczającą przemocy i stosującą przemoc	Warsztat	6 godz.
		13 godz.

Proponowane lektury i materiały dydaktyczne

- Michalska K., Jaszczak-Kuźmińska D., *ABC przeciwdziałania przemocy w rodzinie – diagnoza, interwencja, pomoc*. Wydawnictwo Edukacyjne Remedium, Fundacja ETOH, Warszawa 2014.
- Jaszczak-Kuźmińska D., *Przemoc w rodzinie*. Wydawnictwo Edukacyjne Remedium, Fundacja ETOH, Warszawa 2015.
- Jaszczak-Kuźmińska D., Łukowska K., *Przemoc wobec dzieci*. Wydawnictwo Edukacyjne Remedium, Fundacja ETOH, Warszawa 2015.
- Kluczyńska S., *Pomoc psychologiczna dla ofiar przemocy domowej*. Wydawnictwo Edukacyjne Remedium, Fundacja ETOH, Warszawa 2014.
- Michalska K., *Przemoc w rodzinie a alkohol*. Wydawnictwo Edukacyjne Remedium, Fundacja ETOH, Warszawa 2015.
- Wrona G., *Skuteczne procedury. Prawo w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, Warszawa 2014.
- „Świat Problemów” nr 3(242), marzec 2013:
Dimitrowicz I., *Problem alkoholowy z przemocą w tle* (s. 25).
- „Świat Problemów” nr 9(248), wrzesień 2013:
Kluczyńska S., *Podstawy pomocy ofiarom przemocy domowej* (s. 22).
- „Świat Problemów” nr 4(255), kwiecień 2014:
Dziecko w procedurze „Niebieskie Karty” (s. 5);
Górecka D., *Przemoc wobec dzieci w rodzinach z problemem alkoholowym – wybrane problemy DDA* (s. 36).
- „Świat Problemów” nr 9(260), wrzesień 2014:
Kluczyńska S., *Problemy zdrowotne kobiet doświadczających przemocy w rodzinie* (s. 13);

- Widera-Wysoczańska A., *Jak ofiara staje się sprawcą przemocy?* (s. 17);
 Właściński K., *Służba zdrowia powinna reagować na przemoc* (s. 24);
Algorytmy działania w przypadkach przemocy w rodzinie (s. 27).
 „Świat Problemów” nr 11(262), listopad 2014:
 Antoniak P., *Grupa robocza jako zintegrowana metoda pracy ze szczególnie trudnymi przypadkami przemocy w rodzinie* (s. 5);
 Wysota M., *Procedura „Niebieskie Karty” – problemy i refleksje* (s. 9);
 Pisarczyk G., *Interdyscyplinarność a współpraca* (s. 13).
 „Świat Problemów” nr 5(268), maj 2015:
 Machnowska A., *Jak działa osoba stosująca przemoc?* (s. 10).
 „Świat Problemów” nr 7(270), lipiec 2015:
 Prusinowska-Marek A., *Kurator sądowy – ważny członek grupy roboczej* (s. 41).

Blok dotyczący pomocy organizowanej dla dzieci krzywdzonych/ dzieci z rodzin z problemem alkoholowym

Temat	Forma zajęć	Liczba godzin dydaktycznych
Sytuacja psychologiczna dziecka doświadczającego przemocy i/lub wychowującego się w rodzinie z problemem alkoholowym	Wykład	2 godz.
Pomoc socjoterapeutyczna dla dzieci oraz organizacja placówek pomocowych	Wykład	2 godz.
		4 godz.

Proponowane lektury i materiały dydaktyczne

- Karasowska A., Szulirz A., *Ocalić więzi*. Wydawnictwo Edukacyjne Remedium, Fundacja ETOH, Warszawa 2015.
 Jadczak-Szumiło T., *Zrozumieć dziecko z FAS*. Wydawnictwo Edukacyjne Remedium, Fundacja ETOH, Warszawa 2015.
 Węgrzecka-Giluń J., *Jak rozpoznać dziecko z rodziny z problemem alkoholowym – wskazówki dla nauczycieli*. Wydawnictwo Edukacyjne Remedium, Fundacja ETOH, Warszawa 2015.
 Węgrzecka-Giluń J., *Pomoc dziecku z rodziny z problemem alkoholowym – wskazówki dla nauczycieli*. Wydawnictwo Edukacyjne Remedium, Fundacja ETOH, Warszawa 2015.

- Wieczorek-Stachowicz M., *Co zrobić, aby nasze dzieci nie sięgały po alkohol? – poradnik dla rodziców*. Wydawnictwo Edukacyjne Remedium, Fundacja ETOH, Warszawa 2014.
- „Świat Problemów” nr 5(244), maj 2013:
 Dallemera E., *Praca z dziećmi i rodzicami w świetlicy socjoterapeutycznej* (s. 9);
 Żywno M.K., *Miejsce świetlicy socjoterapeutycznej w systemie pomocy dzieciom z rodzin dysfunkcyjnych* (s. 17).
- „Świat Problemów” nr 9(248), wrzesień 2013:
 Borkowska M., *Pomoc dla dzieci z FAS* (s. 45).
- „Świat Problemów” nr 4(255), kwiecień 2014:
 Górecka D., *Przemoc wobec dzieci w rodzinach z problemem alkoholowym – wybrane problemy DDA* (s. 36).
- „Świat Problemów” nr 5(256), maj 2014:
 Prusinowska-Marek A., *Dziecko w niebezpieczeństwie* (s. 16)
- „Świat Problemów” nr 6(257), czerwiec 2014:
 Węcek M., *Pomoc rodzinie w świetlicy socjoterapeutycznej* (s. 9);
 Goetz M., *Strategie terapeutyczne dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych* (s. 14).
- „Świat Problemów” nr 11(262), listopad 2014:
 Graniger J., Kurowska-Rumińska B., *Oddziaływania twórcze wobec dzieci z rodzin z problemem alkoholowym w placówce wsparcia dziennego* (s. 34).
- „Świat Problemów” nr 6(269), czerwiec 2015:
 Dallemera E., *Wczesna profilaktyka marginalizacji – program pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym i ich rodzinami* (s. 5);
 Karasowska A., *Odkrywanie talentów – praca z dziećmi w wieku 6–10 lat* (s. 9);
 Zakrzewska M., *Placówki wsparcia dziennego miejscem dla dzieci czy całych rodzin?* (s. 13).

Blok dotyczący oddziaływań profilaktycznych wobec dzieci i młodzieży

Temat	Forma zajęć	Liczba godzin dydaktycznych
Cele i założenia profilaktyki oraz poziomy profilaktyki – profilaktyka uniwersalna, selektywna i wskazująca	Wykład	3 godz.
Czynniki ryzyka i czynniki chroniące jako punkt wyjścia do planowania działań profilaktycznych	Wykład	1 godz.

Temat	Forma zajęć	Liczba godzin dydaktycznych
Skuteczne i nieskuteczne strategie profilaktyczne	Wykład	3 godz.
Prezentacja Systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia jako standardów realizacji programów profilaktycznych	Wykład	2 godz.
		9 godz.

Proponowane lektury i materiały dydaktyczne

- Wieczorek-Stachowicz M., *Co zrobić, aby nasze dzieci nie sięgały po alkohol? – poradnik dla rodziców*. Wydawnictwo Edukacyjne Remedium, Fundacja ETOH, Warszawa 2015.
- „Świat Problemów” nr 1(240), styczeń 2013:
 Struzik M., *Używanie substancji psychoaktywnych przez młodzież szkolną* (s. 5);
 Borucka A., Pisarska A., Frączek R., *Kluczowe kryteria oceny programów profilaktycznych* (s. 15);
 Kryczka E., Buchholc J., Nowak R., *Podjąć za młodzież* (s. 30);
 Barden M., *Zagrożona młodzież* (s. 36).
- „Świat Problemów” nr 1(252), styczeń 2014:
 Borucka A., Bobrowski K., Pisarska A., *ABC szkolnej profilaktyki zachowań ryzykownych dzieci i młodzieży* (s. 5);
 Grzelak S., *Rodzice, szkoła i profesjonalna profilaktyka – w stronę dobrej współpracy* (s. 12);
 Zin-Sędek M., *Czym kierują się samorzędy przy wyborze programów profilaktycznych?* (s. 19).
- „Świat Problemów” nr 6(257), czerwiec 2014:
 Ogonowska A., *Rodzina wobec uzależnienia dziecka* (s. 32).
- „Świat Problemów” nr 10(273), październik 2015:
 Okulicz-Kozaryn K., *W trosce o jakość profilaktyki skierowanej do dzieci i młodzieży* (s. 13).
- „Świat Problemów” nr 1(264), styczeń 2015:
 Łukowska K., *Gminy i ich wpływ na profilaktykę* (s. 12);
 Gawroński B., *Profilaktyka zintegrowana realizowana w środowisku lokalnym – 15 lat olsztyńskich doświadczeń* (s. 13);
 Borucka A., Pisarska A., *Sposoby pomocy w szkole dzieciom i młodzieży z grup podwyższonego ryzyka* (s. 17).

- „Świat Problemów” nr 7(270), lipiec 2015:
W poszukiwaniu nowej jakości w profilaktyce (s. 34).
- „Świat Problemów” nr 1(276), styczeń 2016:
 Ostaszewski K., *Pozytywna profilaktyka po 10 latach (s. 5);*
 Grzelak S., *Vademecum skutecznej profilaktyki problemów młodzieży jako program działania (s. 11);*
 Okulicz-Kozaryn K., *Po co nam badania naukowe w profilaktyce zachowań ryzykownych? (s. 16);*
 Borucka A., *ABC profilaktyki zachowań ryzykownych dla rodziców nastolatków (s. 30).*

Blok dotyczący zagadnień prawnych

Temat	Forma zajęć	Liczba godzin dydaktycznych
Budowa gminnych programów rozwiązywania problemów alkoholowych	Wykład	5 godz.
Kontrola punktów sprzedaży napojów alkoholowych	Wykład	1 godz.
Uchwały w sprawie ograniczenia dostępności alkoholu w gminie	Wykład	1 godz.
		7 godz.

Proponowane lektury i materiały dydaktyczne

- Dąbrowska K., *Strategie ograniczania dostępności do alkoholu w gminie – jak napisać dobrą uchwałę. Praktyka i orzecznictwo.* Wydawnictwo Edukacyjne Remedium, Fundacja ETOH, Warszawa 2015.
- Terlikowska J., *Dlaczego nie sprzedawać alkoholu nieletnim – poradnik dla sprzedawców.* Wydawnictwo Edukacyjne Remedium, Fundacja ETOH, Warszawa 2015.
- „Świat Problemów” nr 8(247), sierpień 2013:
 Dąbrowska J., *Gminy pytają, PARPA odpowiada (s. 44).*
- „Świat Problemów” nr 2(265), luty 2015:
 Dąbrowska J., *Gminy pytają, PARPA odpowiada (s. 42).*
- „Świat Problemów” nr 10(273), październik 2015:
 Łukowska K., *Rola wójtów i burmistrzów w rozwiązywaniu problemów alkoholowych (s. 5);*

-
- Dąbrowska K., *Ograniczenie fizycznej dostępności alkoholu – wybrane problemy* (s. 18).
„Świat Problemów” nr 12(275), grudzień 2015:
Dąbrowska J., *Gminy pytają, PARPA odpowiada* (s. 41).
„Świat Problemów” nr 2(277), luty 2016:
Puchacz-Kozioł A., *Zmiany w naliczaniu opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych* (s. 40).

Wskazówki dotyczące zawartości merytorycznej poszczególnych bloków tematycznych szkolenia

Blok wprowadzający

Omówienie programu szkoleniowego oraz spraw organizacyjnych – 30 minut

Warsztat wprowadzający – 2 godz.

Cele:

wzajemne zapoznanie się uczestników oraz zgłębienie podstawowych zasad komunikacji;

- stworzenie klimatu bezpieczeństwa, ćwiczenie umiejętności potrzebnych do aktywnego słuchania;
- uzyskanie przez prowadzących wstępnego rozeznania co do poziomu kompetencji uczestników.

Podstawy prawne polskiego systemu rozwiązywania problemów alkoholowych – 1 godz.

Zawartość merytoryczna:

- polski model rozwiązywania problemów alkoholowych – działania podejmowane na różnych szczeblach administracji rządowej i samorządowej;
- źródła finansowania działań podejmowanych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych;
- rola i zadania gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych.

Blok dotyczący uzależnienia od alkoholu oraz picia ryzykownego, szkodliwego i współuzależnienia

Wzory spożywania alkoholu. Uzależnienie, picie ryzykowne i szkodliwe – 2 godz.

Zawartość merytoryczna:

- fizjologiczne oddziaływanie alkoholu na organizm oraz umiejętność przeliczania ilości alkoholu na porcje standardowe;
- kryteria zespołu uzależnienia od alkoholu według ICD-10 oraz nowe podejście do uzależnienia według klasyfikacji Amerykańskiego Towarzystwa Psychiatrycznego DSM-V;
- wzory spożywania alkoholu – picie ryzykowne i szkodliwe; omówienie sytuacji picia ryzykownego, w tym picie alkoholu przez kobiety w ciąży i konsekwencje dla dziecka (FAS, FASD);
- szkody zdrowotne związane z alkoholem;
- rodzaje strategii interwencji w przypadku picia ryzykownego i szkodliwego.

Podczas wykładu należy zwrócić uwagę na to, że problemem o szerszym zasięgu jest używanie alkoholu na poziomie ryzykownym i szkodliwym, a nie samo uzależnienie.

Metody leczenia osób uzależnionych oraz rola ruchów samopomocowych – 2 godz.

Zawartość merytoryczna:

- omówienie sposobów leczenia i metod stosowanych w terapii oraz etapów pracy terapeutycznej;
- prawno-organizacyjne zagadnienia dotyczące leczenia odwykowego (m.in. rodzaje zakładów leczenia odwykowego i kształcenie terapeutów);
- programy ograniczania picia alkoholu;
- omówienie metody wczesnej diagnozy i krótkiej interwencji w podstawowej opiece zdrowotnej oraz zastosowanie testu AUDIT;
- rola wspólnoty AA oraz stowarzyszeń abstynenckich w zdrowieniu osób uzależnionych od alkoholu.

Podczas wykładu warto zachęcić uczestników do udziału w otwartych mitingach AA. Pozwoli to na lepsze poznanie specyfiki i szczególnej roli ruchu samopomocowego w procesie zdrowienia. Należy zwrócić uwagę na omówienie różnic pomiędzy ruchem samopomocowym AA a stowarzyszeniami abstynenckimi.

Rodzina z problemem alkoholowym i współuzależnienia oraz możliwości pomocy w systemie leczenia odwykowego i ruchach samopomocowych – 2 godz.

Zawartość merytoryczna:

- wpływ uzależnienia na funkcjonowanie rodziny;
- cechy i konsekwencje zdrowotne oraz psychologiczne współuzależnienia (m.in. omówienie mechanizmów obronnych);

-
- syndrom Dorosłego Dziecka Alkoholika;
 - możliwości pomocy psychologicznej członkom rodziny z problemem alkoholowym, w tym terapia par i rodzin.

Procedura zobowiązania do leczenia odwykowego – 1 godz.

Zawartość merytoryczna:

- podstawy prawne procedury i przesłanki do jej uruchomienia;
- etapy realizacji procedury (uprawnienia osoby składającej wniosek, postępowanie dowodowe, dowód z opinii biegłych, uprawnienia osoby zobowiązanej do leczenia odwykowego; postępowanie przed sądem, postępowanie odwoławcze);
- ochrona danych osobowych.

Pierwszy kontakt z klientem gminnej komisji – osobą uzależnioną, zobowiązaną do leczenia odwykowego oraz dorosłym członkiem jej rodziny (osobą współuzależnioną) – 10 godz.

Zawartość merytoryczna:

- ćwiczenie podstawowych umiejętności budowania kontaktu pomocowego z klientami gminnej komisji;
- przekazanie wiedzy na temat specyficznych cech kontaktu z osobą uzależnioną;
- omówienie typowych przyczyn, które utrudniają uzależnionym podjęcie decyzji o rozpoczęciu leczenia;
- ćwiczenie umiejętności motywowania do zmiany (podjęcie leczenia odwykowego, udział w grupie dla osób współuzależnionych);
- radzenie sobie z oporem osób zobowiązanych do leczenia odwykowego.

Rekomendowane jest prowadzenie warsztatu w oparciu o metodę dialogu motywującego.

Blok dotyczący przemocy w rodzinie

Zjawisko przemocy w rodzinie oraz sytuacja psychologiczna osób doznających przemocy w rodzinie, zachowania osób stosujących przemoc w rodzinie i możliwości pomocy – 3 godz.

Zawartość merytoryczna:

- definicja przemocy w rodzinie, odróżnienie przemocy od zachowań agresywnych i sytuacji konfliktowych, rodzaje przemocy w rodzinie;
- skala zjawiska, cykle przemocy w rodzinie, alkohol jako czynnik ryzyka;
- mechanizmy psychologiczne zatrzymujące osobę doznającą przemocy w związku opartym na przemocy;
- konsekwencje doświadczania przemocy w rodzinie – portret psychologiczny osób doznających przemocy (omówienie procesu wiktyimizacji);

-
- strategię postępowania osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzające do usprawiedliwienia swego zachowania, źródła przemocy w rodzinie;
 - możliwości pomocy dla osób doznających przemocy w rodzinie (wyróżnienie etapów pomagania – interwencja, pomoc psychologiczna, pomoc w kryzysie, terapia itd.);
 - oddziaływania wobec osób stosujących przemoc (programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych).

Realizacja procedury „Niebieskie Karty” oraz współpraca w zespołach interdyscyplinarnych i grupach roboczych ze szczególnym uwzględnieniem roli gminnej komisji – 2 godz.

Zawartość merytoryczna:

- uprawnienia, kompetencje, zadania poszczególnych służb;
- rola gminnej komisji w procedurze „Niebieskie Karty”;
- przesłanki do uruchomienia procedury „Niebieskie Karty”;
- realizacja procedury „Niebieskie Karty”.

Prawne aspekty przeciwdziałania przemocy w rodzinie – 2 godz.

Zawartość merytoryczna:

- omówienie przepisów Ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz aktów wykonawczych do ustawy;
- omówienie przepisów karnych, w szczególności rodzajów przestępstw, do których najczęściej dochodzi w rodzinie (należy zwrócić uwagę, że przestępstwo znęcania się w rodzinie, zgwałcenia, uszkodzenia narządu ciała, które trwa powyżej siedmiu dni jest ścigane z urzędu, a nie na wniosek pokrzywdzonych);
- podstawowe zagadnienia prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz cywilnego użyteczne w sprawach dotyczących przemocy w rodzinie i wykonywania władzy rodzicielskiej;
- umiejętność przygotowania wybranych pism procesowych (m.in. zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, wnioski o wgląd w sytuację dziecka itd.);
- odpowiedzialność służb.

Kontakt z osobą doświadczającą przemocy i stosującą przemoc w kontekście uruchomienia i realizacji procedury „Niebieskie Karty” – 6 godz.

Zawartość merytoryczna:

- diagnoza potrzeb członków rodziny z problemem przemocy – w tym osób doznających przemocy, dzieci krzywdzonych, osób stosujących przemoc;
- prowadzenie rozmowy w kontekście realizacji procedury „Niebieskie Karty”;
- metody interwencji i motywowanie do zmiany (zaprzestanie stosowania przemocy, udział w programie korekcyjno-edukacyjnym, udział w grupie wsparcia itp.);
- udzielanie wsparcia i pomoc psychologiczna.

Celem warsztatu jest zdobycie umiejętności potrzebnych do przeprowadzenia rozmowy w ramach procedury „Niebieskie Karty”. Podczas warsztatu należy zwrócić szczególną uwagę na podmiotowe traktowanie zarówno osób doświadczających przemoc, jak i stosujących przemoc. Warsztat może być przeprowadzony oddzielnie w dwóch modułach – jako warsztat pracy ze sprawcą i warsztat pracy z ofiarą przemocy.

Blok dotyczący pomocy organizowanej dla dzieci krzywdzonych/ dzieci z rodzin z problemem alkoholowym

Sytuacja psychologiczna dziecka wychowującego się w rodzinie z problemem alkoholowym – 2 godz.

Zawartość merytoryczna:

- wpływ dysfunkcji rodziny na rozwój i funkcjonowanie dziecka, omówienie ról oraz strategii przystosowania, jakie przyjmują dzieci wychowujące się w rodzinie alkoholowej;
- funkcjonowanie dziecka w środowisku szkolnym i rodzinnym w kontekście problemów wychowawczych oraz sposobów i możliwości udzielenia pomocy;
- przemoc wobec dzieci i jej konsekwencje dla ich zdrowia psychosomatycznego.

Pomoc socjoterapeutyczna dla dzieci oraz organizacja placówek pomocowych – 2 godz.

Zawartość merytoryczna:

- omówienie metod pracy z dzieckiem: socjoterapia, metody projektu, zajęcia opiekuńczo-wychowawcze;
- metody pracy z rodziną z problemem alkoholowym;
- standardy i organizacja pracy placówek pomocowych (światlic socjoterapeutycznych i opiekuńczo-wychowawczych);
- kompetencje osób pracujących z dziećmi (pracownicy, wolontariusze);
- rola szkoły i działań podejmowanych przez środowisko szkolne wobec dziecka i rodziny z problemem alkoholowym.

Blok dotyczący oddziaływań profilaktycznych wobec dzieci i młodzieży

Cele i założenia profilaktyki oraz poziomy profilaktyki – profilaktyka uniwersalna, selektywna i wskazująca – 3 godz.

Zawartość merytoryczna:

- poznanie definicji profilaktyki;
- rozróżnienie poziomów profilaktyki wraz z przykładami konkretnych działań;

-
- zachowania problemowe młodzieży i związane z nimi zagrożenia (szkody);
 - skala używania substancji psychoaktywnych; przykłady działań ukierunkowanych na jedno zagrożenie i na różne zachowania problemowe;
 - promocja zdrowia psychicznego jako wzmacnianie zasobów odpornościowych dzieci i młodzieży; działania skierowane do różnych grup odbiorców działań profilaktycznych (rodzice, nauczyciele);
 - rola edukacji publicznej we wspieraniu profilaktyki.

Czynniki ryzyka i czynniki chroniące jako punkt wyjścia do planowania działań profilaktycznych – 1 godz.

Zawartość merytoryczna:

- czynniki ryzyka i czynniki chroniące; teoria resilience;
- wykorzystanie wiedzy na temat czynników ryzyka i czynników chroniących przy ustalaniu celów programu.

Skuteczne i nieskuteczne strategie profilaktyczne – 3 godz.

Zawartość merytoryczna:

- przekazanie wiedzy na temat skutecznych i uzupełniających strategii, odniesienie do najważniejszych teorii: teoria przywiązania, teoria odporności, teoria społecznego uczenia się, teoria uzasadnionego działania, teoria zachowań problemowych, teoria substancji torujących drogę, rozszerzona teoria kryzysu, teoria ekosystemowa.

Przykłady programów i działań:

- elementy ewaluacji i badań skuteczności programu;
- mity i przekonania uczestników na temat profilaktyki; profilaktyka środowiskowa (dostępność dla młodych ludzi).

Prezentacja Systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia jako standardów realizacji programów profilaktycznych – 2 godz.

Zawartość merytoryczna:

- omówienie standardów;
- przykłady programów oraz wykorzystywanych w nich strategii;
- dobór odpowiedniej grupy odbiorców do wykorzystywanych strategii;
- dobór wskaźników do postawionych celów.

Blok dotyczący zagadnień prawnych

Budowa gminnych programów rozwiązywania problemów alkoholowych – 5 godz.

Zawartość merytoryczna:

- sposób przeprowadzania diagnozy lokalnych problemów, potrzeb i zasobów oraz monitorowanie podejmowanych działań;

-
- sposoby realizacji każdego z zadań wskazanych w ustawie w kontekście Rekomendacji do realizowania i finansowania gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych wydawanych przez PARPA;
 - najczęściej popełniane błędy przy realizacji gminnych programów w kontekście rozstrzygnięć nadzorczych oraz wyników kontroli NIK – konkretne przykłady.

Kontrola punktów sprzedaży napojów alkoholowych – 1 godz.

Zawartość merytoryczna:

- podstawy prawne kontroli;
- zakres kontroli, w tym kontrola oświadczeń o wartości sprzedaży napojów alkoholowych;
- obowiązek zawiadomienia o zamiarze wszczęcia kontroli;
- przebieg kontroli;
- postępowanie pokontrolne.

Uchwały w sprawie ograniczenia dostępności alkoholu w gminie – 1 godz.

Zawartość merytoryczna:

- ograniczenia ustawowe i lokalne w dostępie do alkoholu;
- uchwała w sprawie liczby punktów sprzedaży i zasad ich usytuowania (art. 12 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi);
- możliwość wprowadzenia zakazów na podstawie art. 14 ust 6 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;
- najczęściej popełniane błędy przy konstruowaniu lokalnych uchwał w sprawie ograniczenia dostępności alkoholu – przegląd orzecznictwa i rozstrzygnięć nadzorczych – konkretne przykłady.
